

Inleiding

De apostolische geloofsbelijdenis waarvan onderdelen teruggaan tot de alleroudste tijden van de christelijke gemeenschap, is opgesteld om een aantal afwijkende opvattingen te bestrijden. De kerk zegt in deze belijdenis dat er één God is die hemel en aarde heeft geschapen. Jezus Christus is zijn Zoon die als mens geboren is en tijdens Pontius Pilatus is gedood. Hij is verrezen zoals er ook een opstanding van 'het vlees' zal zijn en een oordeel in de toekomst. In deze belijdenis wordt de nadruk gelegd op de eenheid van God. God heeft de wereld geschapen en de mens als zodanig, dat wil zeggen 'het vlees' zal verrijzen om aan het eind van de tijd geoordeeld te worden.

Deze belijdenis is een antwoord op enige wijdverbreide opvattingen over God en de wereld die samen de naam van gnosis (Grieks woord, betekend: kennis van verleden, heden en de toekomst) hebben gekregen. Het is een oude naam die in het Nieuwe Testament al is te vinden om daarmee een afwijkende mening aan te geven (1 Tim. 6,20-21).

Maar in de loop van de tijd is het woord gebruikt om daarmee een groot aantal religieuze stromingen aan te duiden die moeilijk onder één noemer zijn onder te brengen maar toch op bepaalde onderdelen verwantschap vertonen.

In verband met het joodse beeld van Jezus hebben we vastgesteld dat Jezus werd beschouwd als de 'vervulling' van bestaande opvattingen en verwachtingen. Naarmate het beeld van Jezus zich verder van zijn oorsprong verwijderde werd dit steeds moeilijker en de resultaten liepen steeds verder uiteen.

Maar het is een gewaagde onderneming om een algemeen beeld te schetsen van de religieuze wereld waarin het christendom terecht is gekomen. In ieder geval werd ook hier op allerlei manieren geworsteld met de vraag naar de verhouding tussen goed en kwaad.

De aanwezigheid van deze twee werd vaak uitgelegd door middel van tegenstellingen die vertegenwoordigd konden worden door met elkaar in strijd zijnde machten of goddelijke gestalten. Zichtbaar werden het kwaad en de vergankelijkheid in de vergankelijke schepping. De verlossing bestond daarom uit de bevrijding van wat tot ondergang gedoemd was.

Binnen dit thema is een oneindig aantal variaties mogelijk. Zo kan worden onderzocht hoe deze situatie ontstaan is om zo de weg te vinden waarlangs men daaruit bevrijd kan worden. De weg daartoe kan worden gewezen door openbaring of concreet door een 'verlosser' die de 'kennis' verschaft of de rituelen openbaart om de weg terug te wijzen. Maar, hoe dan ook, als deze Verlosser de naam Jezus krijgt, als de hoogste God gezien wordt als die van Israël en de verlossing zelfs gepaard gaat met christelijke rituelen, dan blijven toch een paar vooronderstellingen bestaan waarvan de voornaamste is dat Gods schepping en het 'vlees' als vijandige machten werden beschouwd.

Bronnen van de gnosis (Gnosis betekend: kennis van verleden, heden en toekomst)

In de vorige eeuw werd de kennis aangaande gnosis uitgebreid door de vondsten van Manichese en Mandese geschriften. Mani leefde in de derde eeuw en over zijn volgelingen was al het een en ander bekend uit de geschriften van Augustinus die eens een aanhanger van zijn leer was geweest. De oorsprong van de Mandeeërs is omstreden maar tot op heden zijn er nog leden van de sekte woonachtig in moerasgebieden van Mesopotamië. Hun naam betekent 'bezitters van Gnosis'. De vondsten van deze geschriften hebben het onderzoek naar de gnosis gestimuleerd maar ze hebben ook laten zien dat we hoogstens van een stroming kunnen spreken waarvan zelfs de kerngedachte moeilijk zijn vast te stellen. Maar in ieder geval was zo veel duidelijk dat er nauwelijks gesproken kan worden van een 'beeld' van Jezus omdat hij in deze geschriften slechts van een zeer ondergeschikte betekenis is.

De vondst bij Nag Hammadi

Na de Tweede Wereldoorlog werden bij de Egyptische plaats Nag Hammadi dertien codices, dat wil zeggen banden, met 48 verschillende geschriften gevonden. Ze waren in de zesde eeuw in het Koptisch geschreven maar sommige geschriften zijn veel ouder. De collectie wordt beschouwd als een gnostieke bibliotheek omdat

het een verzameling van allerlei geschriften is uit verschillende plaatsen en tijden. Daaruit is op te maken dat hoe afwijkend de inhoud ook mag zijn de geschriften voor de verzamelaar een herkenbaar karakter moeten hebben gehad. Steeds gaat het op de een of andere manier om een openbaring uit de bovenwereld aan lezers in de vergankelijkheid. Deze overdracht is mogelijk omdat de mens in deze wereld een orgaan heeft om het bericht uit de andere wereld te kunnen ontvangen.

Het bijzondere van deze geschriften is dat daarin de christelijke traditie in vele gevallen aanwezig is. Niet alleen wordt er uit het Nieuwe Testament geciteerd maar vaak wordt het ook toegeschreven aan de apostelen.

Onder deze geschriften zijn er drie die de naam 'evangelie' dragen: het evangelie van Tomas, dat hierna volledig wordt afgedrukt; dat van de Waarheid, dat we in de moderne vertalingen van de apocriefen niet aantreffen; en dat van Filippus (in vertaling aanwezig bij Schneemelcher).

De keuze van twee gnostieke evangeliën

In deze uitgave is een keuze gemaakt uit de gnostieke evangeliën. Sommige zijn alleen van naam bekend. Bij de christelijke schrijver Epiphanius uit het eind van de vierde eeuw worden er een aantal genoemd waarvan we niet meer weten dan de titel. Hiervoor is al gewezen op het evangelie van Filippus en dat van de Waarheid die in de bibliotheek van Nag Hammadi zijn opgenomen met een in vergelijking met de canonieke evangeliën afwijkende inhoud.

Maar het evangelie van Tomas waarin vele passages vergelijkbaar zijn met wat we in de 5 evangeliën aantreffen, is in deze uitgave onmisbaar. Daaraan voegen we een paar citaten toe uit het evangelie van de Egyptenaren. De inhoud daarvan mag misschien niet zuiver gnostiek genoemd worden maar de verwantschap met het evangelie van Tomas is onmiskenbaar. In beide evangeliën treffen we gesprekken aan tussen Jezus en Salome (logion 61 van het evangelie van Tomas en fragment 1, 2, 3 en 4 van het evangelie van de Egyptenaren); bestaat een afkeer van het vrouwelijke en de seksualiteit (4. 22 en 114 van het 5 van Tomas het evangelie van de Egyptenaren) en wordt het lichaam in verband gebracht met schaamte dat als kleren moet worden uitgetrokken (L 21 en 37 en het evangelie van de Egyptenaren 4). Tenslotte komt in beide evangeliën de uitspraak over 'de twee' die 'één' moeten worden voor (. 11 en 23 en evangelie van de Egyptenaren 4).

Overigens bestaat er tegenwoordig een neiging geschriften als het evangelie van Tomas niet zonder meer 'gnostiek' te noemen. De inhoud mist namelijk opvattingen over oorsprong en verlossing van het kwaad die zo opvallend zijn voor gnostieke stelsels. Ze worden daarom liever 'enkratitisch' genoemd. Dit woord is afgeleid van het Griekse begrip 'onthouding'. Epiphanius spreekt in zijn vaker genoemde panarion 47 over een sekte van de Enkratieten die opvielen door hun seksuele onthouding en het vermijden van het eten van vlees en het gebruik van wijn..

Enkratieten : betekenis & definitie

Met den naam Enkratieten (onthouders) worden zulke Christenen aangeduid, die in de tweede eeuw uit beginsel zich onthielden van dierlijk voedsel, van bedwelmende dranken en van het geslachtsverkeer. Het is een richting, die men in alle religies aantreft, en die verwant is aan de Indische gymnosophisten, de Esseners, enz.

Tatianus wordt door Eusebius als de stichter dezer secte genoemd, doch al huldigde deze soortgelijke leeringen, het is niet bewezen dat hij de vader dezer richting is. Ook de Gnostieken hadden ascetische leeringen, maar daarmee is nog niet uitgesproken dat de Enkratieten een gnostische secte waren.

Clemens Alexandrinus bericht dat Julius Cassianus ook enkratitische leeringen verkondigde, terwijl ook het Evangelie der Egyptenaren, dat in hun kring veel gelezen werd, zulke leeringen bevatte. Epifanius verhaalt in zijn Geschiedenis der ketters, dat zij de Handelingen van Andreas, Johannes, Thomas en andere apocriefen tot de heilige boeken rekenden, dat zij slechts stukken van het Oude Testament lazen en dat zij bij het avondmaal in plaats van wijn water gebruikten.

Met nauwkeurigheid weten wij van hen weinig.

Hun richting evenals ascetische leringen zijn reeds door de Apostel Paulus (1 Tim. 4 : 3—7) als antichristelijk veroordeeld.

HET EVANGELIE VAN TOMAS

De inhoud van het evangelie van Tomas heeft onmiddellijk na zijn ontdekking de aandacht getrokken." Dat was vooral het geval omdat er relaties zijn tussen dit evangelie en het Nieuwe Testament. Het bestaat uit 114 uitspraken van Jezus die meestal worden ingeleid met de woorden Jezus zei' of 'Hij zei', zoals ook de uitspraken van Jezus in de oude christelijke geschriften worden ingeleid. Verder is ongeveer de helft van deze uitspraken op de een of andere manier vergelijkbaar met die welke in het Nieuwe Testament zijn te vinden. In de derde plaats bestond er altijd al een veronderstelling dat er eens een verzameling met uitspraken van Jezus moet hebben bestaan die zowel door Matteüs als Lucas bij herschrijven van hun evangelie moet zijn gebruikt, zodat de vraag gewettigd is of deze bron met de inhoud van het evangelie van Tomas vergelijkbaar is. Ook is een steeds weerkerende vraag of de vergelijkbare uitspraken in het evangelie van Tomas direct aan de ons bekende evangeliën zijn ontleend of dat er van een gemeenschappelijke bron gebruikgemaakt is. Daarmee hangt ook de vraag samen wanneer het evangelie van Tomas is geschreven. In het algemeen wordt een tamelijk vroege datering aangehouden. Er wordt gedacht aan het midden van de tweede eeuw. Het gaat waarschijnlijk oorspronkelijk om een Griekse tekst die misschien afkomstig is uit Egypte hoewel Syrië in dit verband ook niet mag worden uitgesloten. Omdat het werk is samengesteld uit verschillende bronnen is er op dit punt sprake van onzekerheid.

Ook al bestaat er geen eenstemmigheid, het evangelie laat ons zien dat er eens een 'gnostiek' beeld van Jezus heeft bestaan dat gebaseerd was op overleveringen die ook aanwezig zijn in het Nieuwe Testament.

Tekst

Dit zijn de geheime woorden die Jezus de Levende heeft gesproken en Didymus Judas Tomas heeft opgeschreven:

1. En Hij zei: Wie de verklaring van deze woorden vindt, zal de dood niet smaken.
2. Jezus zei: Laat wie zoekt daarmee niet ophouden totdat hij vindt en wanneer hij vindt, zal hij ontzet zijn. Wanneer hij ontzet is, zal hij zich verbazen en hij zal heersen over het Al.
3. Jezus zei: Als zij die jullie leiden jullie zeggen: Zie het koninkrijk is in de hemel, zullen de vogels in de hemel jullie voorgaan. Als ze tegen jullie zeggen: Het is in de zee, dan zullen de vissen jullie voorgaan. Maar het koninkrijk is binnen in jullie en het is buiten jullie. Als jullie jezelf kennen dan zul je gekend worden en jullie zullen weten dat je zonen bent van de Vader die leeft. Maar als jullie jezelf niet kennen dan ben je in armoede en jullie zijn zelf armoede.
4. Jezus zei: Een oude van dagen zal niet aarzelen om een kind van zeven dagen te vragen naar de plaats van het leven en hij zal leven. Want velen die eersten zijn zullen de laatsten worden en ze zullen eenlingen worden.
5. Jezus zei: Kent wat voor jullie aangezicht is en wat voor jullie verborgen is, zal je geopenbaard worden. Want niets is verborgen wat niet geopenbaard zal worden.
6. Zijn leerlingen vroegen hem en zeiden hem: Wilt U dat we vasten? Hoe zullen we bidden en hoe zullen we aalmoezen geven en welke eetvoorschriften zullen we houden? Jezus zei: Liegt niet en doet

niet wat jullie haten, want alles is openbaar voor het aangezicht van de hemel. Want niets is verborgen wat niet aan het licht zal komen en niets is bedekt wat niet ontdekt zal worden.

7. Jezus zei: Zalig is de leeuw die de mens zal eten zodat de leeuw een mens wordt en vervloekt is de mens die de leeuw zal eten zodat de leeuw een mens wordt.

8. En Hij zei: De mens is gelijk een wijze visser die zijn net in de zee werpt. Hij trok het uit de zee, vol kleine vissen. De wijze visser vond daartussen een grote, goede vis. Hij gooide al de kleine vissen in zee en zonder enige aarzeling koos hij de grote vis. Die oren heeft om te horen, laat hem horen.

9. Jezus zei: Kijk, de zaaier ging uit, hij vulde zijn hand, hij zaaide. Een deel van het zaad viel op de weg. De vogels kwamen en verzamelden het. Een ander deel viel op de rots en maakte geen wortel in de aarde en bracht geen aren voort. En een ander deel viel tussen de dorens. Ze verstikten het zaad en de worm at het op. En een ander deel viel in de goede aarde. En dat schoot op en bracht goede vrucht voort. Het bracht zestigvoud per maat op en honderdtwintigvoud per maat.

10. Jezus zei: Ik heb vuur op de wereld gegooid en kijk, ik bewaar het tot het vlam zal vatten.

11. Jezus zei: Deze hemel zal voorbijgaan en dat wat daarboven is, zal voorbijgaan. En de doden leven niet en de levenden zullen niet sterven. In de dagen dat je het dode at, maakte je het levend, Wanneer je tot het licht komt, wat zul je doen? Op de dag dat je één was, werd je twee. Maar wanneer je twee bent geworden, wat zul je doen?

12. De leerlingen zeiden tegen Jezus: We weten dat U van ons zult weggaan. Wie is het die onder ons groot zal zijn? Jezus zei hen: Waar je ook komen mag, gaat naar Jacobus, de rechtvaardige. Hemel en aarde zijn om hem tot stand gekomen.

13. Jezus zei tegen zijn leerlingen: Vergelijk me met iemand en zeg me aan wie ik gelijk ben. Simon Petrus zei tegen hem: Je bent gelijk aan een rechtvaardige engel. Matteüs zei tegen hem: Je bent gelijk aan een wijze filosoof. Tomas zei tegen hem: Meester, mijn mond is niet in staat om te zeggen op wie U lijkt. Jezus zei: Ik ben je meester niet, daar je hebt gedronken uit de opwellende bron die ik heb uitgemeten. En hij pakte hem en nam hem terzijde en sprak drie woorden tegen hem. Toen Tomas nu bij zijn metgezellen terugkwam, vroegen die hem: Wat heeft Jezus je gezegd? Tomas zei tegen hen: Als ik één van de woorden zeg die hij mij zei, zullen jullie stenen oppakken en ze naar me toe gooien. En vuur zal van de stenen komen om jullie te verbranden.

14. Jezus zei tegen hen: Indien jullie vasten, zullen jullie zonde over je brengen en als jullie bidden, zullen jullie veroordeeld worden en als jullie aalmoezen geven, zullen jullie je geest kwaad doen. En als jullie naar het een of andere land gaan en door de streken reist: als ze jullie opnemen, eet wat ze jullie voorzetten. Geneest de zieken onder hen. Want wat door jullie mond naar binnen gaat zal jullie niet bezoedelen maar wat jullie mond uitgaat, dat is wat jullie zal bezoedelen.

15. Wanneer je hem ziet die niet uit een vrouw geboren is, werp je neer op je aangezicht en aanbid hem. Hij is jullie Vader.

16. Jezus zei: De mensen mogen denken dat ik gekomen ben om vrede op aarde te brengen en ze weten niet dat ik ben gekomen om verdeeldheid op aarde te werpen: vuur, zwaard, oorlog. Want er zullen er vijf in een huis zijn: drie zullen tegen twee zijn en twee tegen drie: de vader tegen de zoon en de zoon tegen de vader. En ze zullen staan als eenlingen.

17. Jezus zei: Ik zal jullie geven wat geen oog heeft gezien en wat geen oor heeft gehoord en wat geen hand heeft aangeraakt en in geen mensenhart is opgekomen.

18. De leerlingen zeiden tegen Jezus: Zeg ons hoe ons eind zal zijn. Jezus zei: Heb je dan het begin ontdekt, zodat je vraagt naar het einde? Want waar het begin is daar zal het einde zijn. Zalig hij die zal staan aan het begin en hij zal het einde kennen en hij zal de dood niet smaken."

19. Jezus zei: Zalig is hij die was voor hij was geschapen. Als jullie mijn leerlingen worden en jullie naar mijn woorden luisteren, zullen deze stenen jullie dienen. Want jullie hebben vijf bomen in het paradijs die niet veranderen in zomer of winter en hun bladeren vallen niet af. Wie deze zal kennen, zal de dood niet smaken.

20. De leerlingen zeiden tot Jezus: Zeg ons waaraan het koninkrijk der hemelen gelijk is. Hij zei tegen hen: Het is gelijk aan een mosterdzaad, kleiner dan alle zaden. Maar wanneer het op bewerkte aarde valt, brengt het een grote tak voort en wordt deze een beschutting voor de vogels in de hemel.

21. Maria zei tegen Jezus: Op wie lijken uw leerlingen? Hij zei: Ze lijken op kleine kinderen, die op een land verblijven dat niet van hen is. Wanneer de bezitters van het land komen, zullen ze zeggen: Laat ons het land hebben. Ze kleden zich naakt voor hun ogen uit om het aan hen over te laten en hun het land terug te geven. Daarom zeg ik: Als de heer van het huis weet dat de dief zal komen, zal hij vóór zijn komst wakker blijven en hem niet in het huis van zijn koninkrijk laten binnenbreken om zijn bezittingen weg te laten nemen. Weest jullie daarom waakzaam met het oog op de wereld, gordt jullie lendenen met grote kracht opdat de rovers geen weg vinden om bij jullie te komen, want het loon waarop jullie rekenen dat zullen ze vinden. Laat er een verstandig man in jullie midden zijn. Als de oogst rijp is geworden, is hij onmiddellijk gekomen met de sikkel in zijn hand om die te maaien. Die oren heeft om te horen, die moet horen.

22. Jezus zag kinderen die gezoogd werden. Hij zei tegen zijn leerlingen: Deze kinderen die gezoogd worden, lijken op hen die binnengaan in het koninkrijk. Ze zeiden tegen hem: Zullen we dan als kinderen het koninkrijk binnengaan? Jezus zei tegen hen: Wanneer jullie de twee één gemaakt hebben en wanneer jullie het binnenste maken als het buitenste en het buitenste als het binnenste en het bovenste als het onderste en wanneer jullie het mannelijke en het vrouwelijke tot één enkele maken zodat het mannelijke niet mannelijk zal zijn en het vrouwelijke niet vrouwelijk; wanneer jullie maken ogen in plaats van een oog en een hand in plaats van een hand en een voet in plaats van een voet; een beeld in plaats van een beeld – dan zullen jullie het koninkrijk binnengaan.

23. Jezus zei: Ik zal jullie uitkiezen, één uit duizend en twee uit tienduizend en ze zullen staan als eenlingen.

24. Zijn leerlingen zeiden: Leer ons over de plaats waar U bent want het is voor ons noodzakelijk dat we die zoeken. Hij zei tegen hen: Die oren heeft moet horen. Er is licht in een man des lights en hij verlicht de hele wereld. Als hij geen licht geeft, is er duisternis.

25. Hebt uw broeder lief als je ziel, bewaar hem als de appel van jullie oog.

26. Jezus zei: De splinter die in het oog van je broeder is, zie je, maar de balk die in je eigen oog is, zie je niet. Wanneer je de bal uit je eigen oog haalt dan zul je kunnen zien om de splinter uit het oog van je broeder te halen.

27. Jezus zei: Als jullie niet vasten met het oog op de wereld zullen jullie het koninkrijk niet vinden. Als jullie de sabbat niet vieren als sabbat zullen jullie de Vader niet zien.

28. Jezus zei: Ik stond in het midden van de wereld en ik verscheen hun in het vlees. Ik vond hen allen dronken; ik vond er geen onder hen dorstig. En mijn ziel was bekommerd om de zonden van de mensen omdat ze blind zijn in hun hart en niet zien dat ze leeg in de wereld gekomen zijn. Ze

proberen weer leeg uit de wereld te gaan maar nu zijn ze dronken. Wanneer ze hun wijn van zich hebben weggedaan dan zullen ze zich bekeren.

29. Jezus zei: Als het vlees ontstaan is om de geest, is dit een wonder. Maar als de geest ontstaan is om het lichaam is het een wonder boven wonder. Maar daarover verwonder ik me hoe deze grote rijkdom in deze armoedes is komen wonen.

30. Jezus zei: Waar er drie goden zijn, zijn ze goden. Waar er twee zijn of één ben ik met hen.

31. Jezus zei: Een profeet wordt niet geaccepteerd in zijn dorp, een dokter geneest geen mensen die hem kennen.

32. Jezus zei: Een stad die op een hoge berg gebouwd en versterkt is, kan niet vallen en ze kan niet verborgen blijven.

33. Wat jullie zullen horen met jullie ene en andere oor verkondigt dat op jullie daken. Want niemand steekt een lamp aan en plaatst die onder een korenmaat noch op een verborgen plaats maar hij plaatst haar op een kandelaar zodat ieder die in- en uitgaat haar licht zal zien.

34. Jezus zei: Als een blinde een blinde leidt, vallen ze beiden in een put.

35. Jezus zei: Het is onmogelijk dat iemand het huis van de sterke binnengaat en het overweldigt als hij zijn handen niet bindt. Dan zal hij diens huis ondersteboven keren.

36. Jezus zei: Weest niet bezorgd van 's morgens tot 's avonds en van 's avonds tot 's morgens wat jullie zullen aantrekken.

37. Zijn leerlingen zeiden: Wanneer zult U ons geopenbaard worden en wanneer zullen wij U zien? Jezus zei: Wanneer jullie je kleren zonder je te schamen uittrekken en jullie je kleren nemen en die onder jullie voeten leggen - als kleine kinderen - en ze vertrapt - dan zullen jullie de Zoon van de Levende zien en jullie zullen niet bang zijn.

38. Jezus zei: Vele malen hebben jullie ernaar verlangd deze woorden te horen die ik tot jullie spreek en jullie hebben niemand van wie je ze kunt horen. Er zullen dagen komen dat jullie me zullen zoeken en mij niet zullen vinden.

39. Jezus zei: De Farizeeën en de schriftgeleerden hebben de sleutels van de kennis gekregen en die verborgen. Ze zijn niet binnengegaan en die dat wilden, lieten ze het niet toe." Maar jullie moeten listig als de slangen zijn en onschuldig als de duiven.

40. Jezus zei: De wijnstok is buiten de Vader om geplant en daar deze niet vaststaat zal hij met wortel en al worden uitgetrokken en hij zal vergaan.

41. Jezus zei: Die iets in zijn hand heeft, hem zal gegeven worden en die niet heeft, hem zal het weinige dat hij heeft ontnomen worden.

42. Jezus zei: Wordt voorbijgangers.

43. Zijn leerlingen zeiden tegen hem: Wie ben je dat je deze dingen tegen ons zou zeggen? Jezus zei tegen hen: Ken je me niet uit wat ik tegen jullie zeg? Maar jullie zijn geworden als de joden want ze hebben de boom lief; ze haten zijn vrucht en ze hebben de vrucht lief; ze haten de boom.

44. Jezus zei: Wie zal lasteren tegen de Vader, hem zal vergeven worden en wie zal lasteren tegen de Zoon, hem zal vergeven worden. Maar wie zal lasteren tegen de Heilige Geest, hem zal niet vergeven worden, noch op aarde noch in de hemel.

45. Jezus zei: Men plukt geen druiven van dorens noch oogst men vijgen van distels. Ze geven geen vrucht. Immers, een goed mens brengt goede dingen uit zijn schat voort; een slecht mens brengt uit de kwade schat die in zijn hart is, slechte dingen voort. Hij zegt boze dingen want uit de overvloed van het hart brengt hij slechte dingen voort.

46. Jezus zei: Van Adam tot Johannes de Doper is er onder de kinderen van de vrouwen niemand hoger dan Johannes de Doper zodat zijn ogen.....Maar ik heb jullie gezegd dat hij die als een kind zal worden het koninkrijk zal kennen en hij zal hoger worden dan Johannes.

47. Jezus zei: Het is onmogelijk dat een man twee paarden bestijgt en twee bogen spant en het is niet mogelijk dat een knecht twee heren dient, anders zal hij de ene eren en de andere zal hij krenken. Geen mens drinkt oude wijn en verlangt direct nieuwe wijn te drinken. En men doet geen nieuwe wijn in oude zakken opdat ze niet scheuren en ze doen geen oude wijn in een nieuwe zak opdat deze hem niet bederft. Men naait geen oude lap op een nieuw kleed omdat die zou kunnen scheuren.

48. Jezus zei: Als er twee vrede met elkaar zullen sluiten in hetzelfde huis, zullen ze zeggen tegen de berg: Verplaats je, en hij zal zich verplaatsen.

49. Jezus zei: Zalig zijn de eenlingen en uitverkorenen want jullie zullen het koninkrijk vinden. Immers, jullie komen daar vandaan en jullie zullen er weer terugkeren.

50. Jezus zei: Als men tot jullie zegt: Waar komen jullie vandaan? zeg hun: Wij zijn uit het licht gekomen, daar waar het Licht uit zichzelf is ontstaan, helemaal alleen, en het openbaarde zich in hun beeld. Als ze tegen jullie zeggen: Wie zijn jullie? zeg: We zijn zonen en we zijn de uitverkorenen van de levende Vader. Als ze u vragen: Wat is het teken van jullie Vader dat in jullie is? zeg hun: Het is een beweging en een rust.

51. Zijn leerlingen zeiden tegen hem: Op welke dag zal de rust van de doden tot stand komen en op welke dag zal de nieuwe wereld komen? Hij zei hun: Dat wat jullie verwachten is gekomen maar jullie kennen het niet.

52. Zijn leerlingen zeiden hem: Vierentwintig profeten spraken in Israël en ze spraken allen in jullie. Hij zei tegen hen: Jullie hebben de Levende aan jullie voorbij laten gaan die voor jullie staat en jullie hebben gesproken over de doden.

53. Zijn leerlingen zeiden tegen hem: Is de besnijdenis nuttig of niet? Hij zei hun: Als die nuttig was, zou hun vader hen besneden bij hun moeder voortbrengen. Maar de ware besnijdenis in de Geest is in elk opzicht nuttig.

54. Jezus zei: Zalig zijn de armen want van jullie is het koninkrijk der hemelen.

55. Jezus zei: Wie niet zal haten zijn vader en zijn moeder zal geen leerling voor mij kunnen zijn en wie niet zal haten zijn broers en zijn zusters en zijn kruis niet draagt zoals ik, zal mij niet waardig zijn.

56. Jezus zei: Wie de wereld heeft gekend, heeft een lijk gevonden en wie een lijk heeft gevonden, de wereld is hem niet waardig.

57. Jezus zei: Het koninkrijk van de Vader is gelijk aan een man die goed zaad had. In de nacht kwam zijn vriend, hij zaaide onkruid tussen het goede zaad. De man liet niemand toe het onkruid uit te trekken. Hij zei hun: Anders trekken jullie het onkruid uit en tegelijk daarmee de tarwe. Want op de dag van de oogst zullen de onkruiden herkenbaar zijn. Ze zullen uitgetrokken worden, ze zullen verbrand worden.

58. Jezus zei: Zalig is de mens die geleden heeft; hij heeft het leven gevonden.

59. Jezus zei: Kijk naar de Levende, zolang jullie leven opdat jullie niet zullen sterven en jullie hem zoeken te zien zonder daarin te slagen.

60. Ze zagen een Samaritaan die een lam droeg onderweg naar Judea. Hij zei zijn leerlingen: Wat wil deze man met het lam? Ze zeiden hem: Het doden en opeten. Hij zei hun: Zolang het leeft, zal hij het niet opeten maar pas als hij het gedood heeft en het een lijk is geworden. Ze zeiden: Anders zal hij het niet kunnen opeten. Hij zei hun: Jullie moeten ook een plaats zoeken voor jezelf om te rusten opdat je geen lijk wordt en opgegeten wordt.

61. Jezus zei: Twee zullen rusten op een bed. De een zal sterven en de ander zal leven. Salome zei: Wie ben je, man; wiens zoon? Je bent op mijn bed geklommen en je at van mijn tafel. Jezus zei haar: Ik ben degeen die is uit hem die gelijk is. Aan mij werd gegeven van de dingen van mijn Vader. Salome zei: Ik ben Uw leerling. Jezus zei haar: Daarom zeg ik: Wanneer hij gelijk zal zijn, zal hij vol licht zijn, maar wanneer hij verdeeld zal zijn, zal hij vol duisternis zijn.

62. Jezus zei: Ik zeg mijn geheimenissen aan hen die mijn geheimenissen waardig zijn. Dat uw rechterhand zal doen, laat uw linkerhand niet weten wat ze doet.

63. Jezus zei: Er was een rijk man die veel geld had. Hij zei: Ik zal mijn geld gebruiken om te zaaien en te oogsten en te planten en mijn voorraadkamers vullen met vruchten zodat ik aan niets gebrek heb. Dit was wat hij dacht in zijn hart. En in die nacht stiert hij. Die oren heeft, laat hij horen.

64. Jezus zei: Een man had gastvrienden. En toen hij de maaltijd had klaargemaakt, stuurde hij zijn dienaar weg om de gasten uit te nodigen. Deze ging naar de eerste, hij zei hem: Mijn meester nodigt u uit. Hij zei: Ik heb schulden uitstaan bij enige kooplieden. Ze zullen vanavond bij mij komen. Ik zal gaan en hun opdracht geven. Ik verontschuldig mij voor de maaltijd. Hij ging naar een ander, hij zei hem: Mijn meester heeft u uitgenodigd. Hij zei hem: Ik heb een huis gekocht en ik ben de hele dag nodig. Ik zal geen tijd hebben. Hij ging weer naar een ander, hij zei hem: Mijn meester nodigt u uit. Hij zei hem: Mijn vriend gaat trouwen en ik moet de maaltijd klaarmaken. Ik zal niet kunnen komen. Ik verontschuldig mij voor de maaltijd. Hij ging naar weer een ander, hij zei hem: Mijn meester nodigt u uit. Hij zei hem: Ik heb een boerderij gekocht. Ik ga de pacht ophalen. Ik zal niet kunnen komen. Ik verontschuldig mij. De dienaar kwam terug, hij zei tegen zijn heer: Die u hebt uitgenodigd voor de maaltijd hebben zich verontschuldigd. De heer zei tegen zijn knecht: Ga weg op de wegen, breng hier die je zult vinden opdat ze maaltijd houden. De handelaars en de kooplieden zullen de plaatsen van mijn Vader niet binnengaan.

65. Hij zei: Een goed man had een wijngaard. Hij gaf die aan pachters opdat zij deze zouden bewerken en hij van hen zijn vrucht zou krijgen. Hij stuurde zijn dienaar opdat de pachters hem de vrucht van de wijngaard zouden geven. Ze grepen zijn dienaar, ze sloegen hem en hadden hem bijna gedood. De dienaar ging weg, hij zei het tegen zijn heer. De heer zei: Misschien hebben zij hem niet herkend. Hij stuurde een andere dienaar. De pachters sloegen ook die andere. Toen zond de heer zijn zoon. Hij zei: Misschien zullen ze eerbied hebben voor mijn zoon. Zodra de pachters wisten dat hij de erfgenaam van de wijngaard was, pakten ze hem en ze doodden hem. Wie oren heeft laat die horen.

66. Jezus zei: Wijst me de steen die de bouwmeesters verworpen hebben. Het is de hoeksteen.

67. Jezus zei: Wie het Al kent behalve zichzelf, mist het Al.

68. Jezus zei: Zalig zijn jullie wanneer ze jullie haten en jullie vervolgen en ze zullen geen plaats vinden waar ze jullie vervolgd hebben.

69. Jezus zei: Zalig zijn zij, die vervolgd worden in hun hart. Zij zijn het die de Vader waarlijk gekend hebben. Zalig zijn zij die honger hebben want hun maag die vraagt zal gevuld worden.

70. Jezus zei: Wanneer jullie zullen voortbrengen wat in je is, zal dat wat je hebt je redden. Indien jullie dat niet in je hebben, zal dat wat je niet in je hebt je laten sterven.

71. Jezus zei: Ik zal dit huis verwoesten en niemand zal het weer kunnen opbouwen.

72. Iemand zei tegen hem: Zeg mijn broers dat ze de bezittingen van mijn vader met mij delen. Hij zei hem: O mens, wie heeft mij een verdeler gemaakt. Hij richtte zich tot zijn leerlingen en zei hun: Ben ik soms een verdeler?

73. Jezus zei: De oogst is wel groot maar de arbeiders zijn weinigen. Maar bidt de Heer dat hij arbeiders naar de oogst zal sturen.

74. Hij zei: Heer, er zijn velen rond de put maar niemand is in de put.

75. Jezus zei: Velen staan bij de deur maar het zijn de eenlingen die zullen ingaan in het bruidsvertrek.

76. Jezus zei: Het koninkrijk van de Vader is gelijk aan een koopman, die goederen had en een parel vond. Die koopman was verstandig. Hij verkocht de goederen, hij kocht de ene parel voor zichzelf. Zoekt ook naar de schat die blijft en niet verdwijnt waar de mot niet bij komt om te eten en de worm niet verderft.

77. Jezus zei: Ik ben het Licht dat boven hen allen is. Ik ben het Al en het Al is uit mij voortgekomen en het Al komt tot mij. Klooft het hout, ik ben daar. Licht de steen op en jullie zullen mij daar vinden.

78. Jezus zei: Waarom zijn jullie uitgegaan naar de woestijn? Om een riet te zien dat door de wind bewogen wordt? En om een man te zien, gekleed in fijne kleren? Ziet, jullie koningen en jullie groten zijn het die fijne kleren dragen en ze zullen niet in staat zijn de waarheid te kennen.

79. Een vrouw uit de menigte zei tegen hem: Zalig is de schoot die u gedragen heeft en de borsten die u gevoed hebben. Hij zei tegen haar: Zalig zijn zij die het woord van de Vader in waarheid gehoord en bewaard hebben. Want er zullen dagen komen dat jullie zullen zeggen: Zalig is de schoot die niet ontvangen heeft en de borsten die niet gezoogd hebben.

80. Wie de wereld heeft gekend, heeft het lichaam gevonden en wie het lichaam heeft gevonden, de wereld is hem niet waardig.

81. Jezus zei: Laat hij die rijk geworden is als koning, heersen en laat hij die macht heeft die verloochenen.

82. Jezus zei: Die mij nabij is, is nabij het vuur en die ver van mij is, is ver van het koninkrijk.

83. Jezus zei: De beelden zijn openbaar voor de mens en het daarin aanwezige licht is verborgen in het beeld van het licht van de Vader, Hij zal zich openbaren en zijn beeld is verborgen door zijn licht.

84. Jezus zei: Wanneer jullie je gelijkenis zien, moeten jullie je verheugen. Maar wanneer jullie je beelden ziet die eerder dan jullie ontstaan zijn - die noch sterven noch zich openbaren - hoe veel zullen jullie verdragen?

85. Jezus zei: Adam is ontstaan uit een grote kracht en een grote rijkdom en hij was jullie niet waardig, Want was hij jullie waardig geweest, hij zou de dood niet gesmaakt hebben.

86. Jezus zei: De vossen hebben hun hollen en de vogels hebben hun nest, maar de zoon van de mens heeft geen plaats om zijn hoofd neer te leggen en te rusten.

87. Jezus zei: Rampzalig is het lichaam dat van het lichaam afhangt en rampzalig is de ziel die van deze twee afhangt.

88. Jezus zei: De engelen zullen naar jullie en de profeten komen en ze zullen jullie geven wat van jullie is. Ook jullie, geeft wat in jullie hand is en zegt tot jezelf: Op welke dag zullen ze komen en krijgen wat van hen is?

89. Jezus zei: Waarom wassen jullie de buitenkant van de beker? Begrijpen jullie niet dat hij die de buitenkant gemaakt heeft dezelfde is die de binnenkant gemaakt heeft?

90. Jezus zei: Komt naar mij want mijn juk is zacht en mijn heerschappij is mild en jullie zullen rust voor jezelf vinden.

91. Ze zeiden tegen hem: Zeg ons, wie je bent opdat we in je mogen geloven. Hij zei hun: Jullie onderzoeken het aangezicht van de hemel en de aarde en hem die voor jullie staat heb je niet gekend en dit ogenblik weten jullie niet te bepalen.

92. Jezus zei: Zoekt en jullie zullen vinden maar wat jullie me in die dagen gevraagd hebben en ik jullie toen niet gezegd heb, nu verlang ik ernaar het te zeggen en jullie vragen er niet naar.

93. Jezus zei: Geeft het heilige niet aan de honden opdat ze het niet op de mesthoop gooien. Gooit geen paarden naar de zwijnen opdat ze ze niet

94. Jezus zei: Die zoekt, zal vinden en die klopt, hem zal worden opengedaan.

95. Jezus zei: Als jullie geld hebben, leent het niet tegen rente maar geeft het aan hem van wie je het niet zult terugkrijgen.

96. Jezus zei: Het koninkrijk van de Vader is gelijk aan een vrouw die een weinig zuurdesem nam en het in meel verborg en er grote koeken van maakte. Die oren heeft die moet horen.

97. Jezus zei: Het koninkrijk van de Vader is gelijk aan een vrouw die een kruik vol meel draagt. Al lopend op een verre weg brak het oor van de kruik. Het meel stroomde achter haar op de Ze wist het niet, ze had het ongeval niet opgemerkt. Toen ze bij haar huis kwam, zette ze de kruik neer en merkte dat die leeg was.

98. Jezus zei: Het koninkrijk van de Vader is gelijk aan een man die een machtig man wilde doden. Thuis trok hij het zwaard en stootte het in de muur om te weten of zijn hand het zou aankunnen. Daarop doodde hij de machtige.

99. De leerlingen zeiden hem: Uw broers en uw moeder staan buiten. Hij zei hun: Zij hier die de wil van mijn Vader doen, dat zijn mijn broers en mijn moeder. Zij zijn het die zullen ingaan in het koninkrijk van mijn Vader.

100. Ze lieten Jezus een goudstuk zien en zeiden hem: De mensen van de keizer vragen belastingen van ons. Hij zei tegen hen: Geeft de keizer wat van de keizer is en God wat van God is en geeft mij wat van mij is.

101. Jezus zei: Wie zijn vader en zijn moeder niet zal haten zoals ik, zal mijn leerling niet kunnen zijn en wie zijn vader en zijn moeder ziet zal liefhebben zoals ik, zal mijn leerling niet kunnen zijn.

Want mijn moeder..... Maar mijn ware moeder gaf me het leven.

102. Wee de Farizeeën want ze zijn gelijk aan een hond die slaapt op de voerbak van de ossen. Immers, hij eet niet en hij laat de ossen niet eten.

103. Jezus zei: Zalig is de man die weet in welk deel van de nacht de dieven zullen binnenkomen zodat hij zal opstaan en zijn..... verzamelen en zijn lendenen omgorden voordat ze binnenkomen.

104. Ze zeiden tegen hem: Kom en laten we heden bidden en vasten, Jezus zei: Wat is er voor zonde die ik heb gedaan of waarin ben ik verslagen. Maar wanneer de bruidegom het bruidsvertrek verlaat, laten ze dan vasten en bidden.

105, Jezus zei: Wie vader en moeder zal kennen zal de zoon van een hoer genoemd worden.

106. Jezus zei: Wanneer jullie de twee één maken, zullen jullie zonen van de mens worden en wanneer jullie zeggen: Berg, verplaats je, hij zal zich verplaatsen.

107. Jezus zei: Het koninkrijk is gelijk aan een herder die honderd schapen had. Een van hen verdwaalde die de grootste was. Hij liet de negenennegentig achter, hij zocht naar de ene totdat hij die vond. Nadat hij zich alle moeite gegeven had, zei hij tegen het schaap: Ik heb je meer lief dan de negenennegentig.

108. Jezus zei: Wie zal drinken uit mijn mond, zal worden als ik ben en ikzelf zal worden wat hij is en de verborgen dingen zullen hem geopenbaard worden.

109. Jezus zei: Het koninkrijk is gelijk aan een man die een verborgen schat in zijn akker had zonder het te weten. En nadat hij gestorven was liet hij die aan zijn zoon na. De zoon wist het niet, hij aanvaardde de akker, hij verkocht deze. En hij die hem gekocht had, ging op weg en vond de schat terwijl hij aan het ploegen was. Hij begon geld te lenen aan wie hij maar wilde.

110. Jezus zei: Wie de wereld heeft gevonden en rijk is geworden, moet de wereld verloochenen.

111. Jezus zei: De hemelen en de aarde zullen in jullie aanwezigheid opgerold worden en die leeft van de Levende zal dood noch angst zien, omdat Jezus zegt: Wie zichzelf zal vinden, hem is de wereld niet waardig.

112. Jezus zei: Wee het vlees dat afhangt van de ziel. Wee de ziel die afhangt van het vlees.

113. Zijn leerlingen zeiden hem: Wanneer zal het koninkrijk komen? Jezus zei: Het zal niet komen wanneer je het verwacht. Ze zullen niet zeggen: Kijkt hier of kijkt daar. Maar het koninkrijk van de Vader is over de aarde uitgebreid en de mensen zien het niet.

114. Simon Petrus zei hem: Laat Maria van ons weggaan want vrouwen zijn het leven niet waard. Jezus zei: Kijk, ik zal haar leiden zodat ik haar mannelijk maak opdat ook zij een levende geest wordt die op jullie, mannen, lijkt. Want iedere vrouw die man wordt, zal ingaan in het koninkrijk van de hemelen.

HET EVANGELIE VAN DE EGYPTENAREN

Het evangelie van (soms ook wel: naar) de Egyptenaren wordt alleen aangehaald door Clemens van Alexandrië aan het begin van de derde eeuw. Dit is dezelfde schrijver die ook citeert uit het evangelie van de Hebreëen. Uit de paar aanhalingen kunnen we opmaken dat geen van beide evangeliën de ons bekende vier hebben gekend of gebruikt. In Egypte moet op bepaalde plaatsen een eigen vorm gegeven zijn aan de tradities rondom Jezus. In dit geval lijkt het evangelie onder andere te hebben bestaan uit dialogen die tussen Jezus en Salome werden gehouden.

Door deze vormgeving konden allerlei onderwerpen behandeld worden. De onwetende mens werd op deze manier over allerlei zaken geïnformeerd. Het was belangrijk dat Salome begrijpt dat ze afstand moest nemen van de 'werken van de vrouw'. In de inleiding tot het evangelie van Tomas hebben we erop gewezen dat er parallellen bestaan tussen dat evangelie en het evangelie van de Egyptenaren. Het zijn karakteristieke voorbeelden van wat het enkratitisme kan worden genoemd.

Een nauwkeurige datering is onmogelijk maar het evangelie zal wel omstreeks 200 in Egypte zijn geschreven.

1. Zij die zich verzetten tegen Gods schepping... citeren de woorden die tot Salome gericht zijn. Ze zijn, geloof ik, overgeleverd in het evangelie van de Egyptenaren. Want ze zeggen: 'De Heiland zegt zelf: "Ik ben gekomen om een eind te maken aan de werken van de vrouw", waarbij met "vrouw" lust wordt bedoeld en met "werken" geboorte en verval.
2. Daar dus de uitspraak op het einde (dit heeft betrekking op het vorige citaat) heeft gewezen, zegt Salome terecht: Tot hoe lang zullen de mensen sterven?"... de Heer antwoordde...: "Zolang vrouwen kinderen voortbrengen.
3. Waarom halen zij (d.w.z. die het huwelijk verwerpen) ook niet de volgende woorden aan die tot Salome werden gesproken. Want toen ze zei: 'Dus ik deed goed geen kinderen te krijgen, in de mening dat het niet geoorloofd was kinderen te krijgen', antwoordde de Heer: 'Eet van elk gewas maar eet niet wat bitter is.
4. Toen Salome vroeg wanneer het haar bekend zou worden, zei de Heer: 'Wanneer jullie het kleed van de schaamte met voeten getreden hebt en wanneer de twee één zijn geworden en het mannelijke één met het vrouwelijke is geworden zodat er geen mannelijk en vrouwelijk meer is'.

Enkratieten : betekenis & definitie

Met den naam Enkratieten (onthouders) worden zulke Christenen aangeduid, die in de tweede eeuw uit beginsel zich onthielden van dierlijk voedsel, van bedwelmende dranken en van het geslachtsverkeer. Het is een richting, die men in alle religies aantreft, en die verwant is aan de Indische gymnosophisten, de Esseners, enz.

Tatianus wordt door Eusebius als de stichter dezer secte genoemd, doch al huldigde deze soortgelijke leeringen, het is niet bewezen dat hij de vader dezer richting is. Ook de Gnostieken hadden ascetische leeringen, maar daarmede is nog niet uitgesproken dat de Enkratieten een gnostische secte waren.

Clemens Alexandrinus bericht dat Julius Cassianus ook enkratitische leeringen verkondigde, terwijl ook het Evangelie der Egyptenaren, dat in hun kring veel gelezen werd, zulke leeringen bevatte. Epifanius verhaalt in zijn Geschiedenis der ketters, dat zij de Handelingen van Andreas, Johannes, Thomas en andere apocriefen tot de heilige boeken rekenden, dat zij slechts stukken van het Oude Testament lazen en dat zij bij het avondmaal in plaats van wijn water gebruikten.

Met nauwkeurigheid weten wij van hen weinig. Hun richting zelve is reeds door den Apostel Paulus (1 Tim. 4 : 3—7) als antichristelijk veroordeeld.